

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Hapanta Ta Hellēnisti Heuriskomena

Origenes

Coloniæ, 1685

Sectio tertia. De Origenis Exegeticis quæ supersunt, deque vetustis
ipsorum interpretationibus

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79842](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79842)

tum; quod iterat libr. r. Apol. adv. Rufin, cap. 4. & 5. Fragmentum è libro tertio in Epistolam ad Colossenses adducit Pamphilus in Apologia. In priorem ad Thessalonicenses Epistolam ἐκ τῆς τρίτης edidisse Origenem discimus ab Hieronymo, cuius hæc verba sunt Epistol. 152. ad Minerium & Alexandrum: *Origenes in tertio volumine ἐκ τῆς τρίτης Epistole Pauli ad Thessalonicenses prima, post multa quæ vario prudentique sermone disseruit, hæc intulit: de quibus nulli dubium est Acacium pleraque libasse.* Atque hæc ἐκ τῆς τρίτης libr. 2. contra Celsum laudantur. Decerptis è libro Origenis in Epistolam ad Titum lacinii locupletavit Apologiam suam Pamphilus, easque ita commendavit: *Quæ quidem non in publico dicta sunt ab eo, id est, in communi Ecclesia auditorio, ne forte putetur propter audientes favorem aptasse sermonem: sed ex illis hæc libris protulimus, quos in secreto apud semetipsum nullo arbitro intercedente dictabat.* Denique in Epistolam ad Ebræos Commentaria & Homilias emisit. Commentariorum fragmentis in Apologia usus est Pamphilus. Quæ si quis ex Homiliis profecta esse velit; sciat ille, nulla ex Homiliis testimonia Pamphilum hoc Opere protulisse: id ipse asseverat: *Incipientes igitur indicis scriptorum suorum ostendere quid de singulis senserit, ex his præcipue libris testimonia congregabimus, quos accusatores ejus quam maxime criminantur, id est, quos per spatium & quietem in secreto conscripsit; hos enim asserunt maxime à predicatione Ecclesiastica dissepere.* Quamvis autem Homilias aliquot per otium, ut dixi, lucubraverit, in secreto tamen conscripæ dici non possunt, quæ ad id conscribebantur, ut populo universo audiente recitarentur. Homilias autem Origenis in illam ad Ebræos Epistolam allegat Eusebius libr. 6. Hist. cap. 25. Utrum Apocalypseos mysteria scripture aliqua Adamantius aperuerit, incertum est; constat illud modo, mente id destinasse ipsum, cum Matthæum interpretaretur, in senecta nempe ætate; Tractatu quippe 30. in Matth. futurum pollicetur, ut ad libri hujus enodationem animum aliquando appellat. Quod si spem fecellit eventus, consilium morte peremptum crediderim. Tradit certe Epiphanius, ut supra dictum est, propositum fuisse Origeni Scripturam universam enarrare.

Epiphanius.
Hær. 64.
cap. 3.

SECTIO TERTIA.

DE ORIGENIS EXEGETICIS QUÆ SUPERSUNT, DE QUÆ VETUSTIS
IPSORUM INTERPRETATIONIBUS.

I. De Exegeticis in Genesin, II. Exodum, III. Leviticum, IV. & Numeros: V. in Josue, Judices, Reges, VI. Psalmos, & Proverbia: VII. Canticum Canticorum: VIII. Isaiam, IX. Jeremiam, X. Ezechielem, XI. & Oseam, XII. in Matthæum, XIII. Lucam, XIV. Johannem, & Acta Apostolorum: XV. & in Epistolas ad Romanos, Colossenses, Titum, & Ebræos.

EX immenso Origenianorum ἐκ τῆς τρίτης numero, ne brevis hæc quidem, quam recensuimus, series ab injuria temporum fuit immunis; maxima siquidem scriptiorum illarum pars intercidit, adeo ut perpaucæ admodum vetustatis subterfugerint invidiam, & velut laceræ è naufragio tabulæ ad nos transmissæ sint. Laceras dixi, nam vel truncatæ, & magna sui parte mutilatæ, & male mulctatæ sunt, vel perversis interpretationibus deformatæ. Attamen ut in aurificum officinis pretiosa ipsa scobs est, & studiose colliguntur ramenta; ita nos aureas magni Origenis reliquias, quoad ejus fieri poterit, è tenebris ac pulvere vindicemus. Initium erit à Genesi. Hanc diximus superiore sectione tredecim Commentariorum libris fuisse ab Origine expositam. Ex his fragmenta duo libris suis de præparatione Evangelica Eusebius inferuit: prius extat libr. 7. & capitis prioris Geneseos versum duodecimum explicat; Commentariorum autem partem esse ex stylo arguitur: posterius illustrat capitis ejusdem versum decimum quartum, jacet autem in libro sexto Eusebii. Habetur etiam in Philocaliæ capite 22. fragmenti hujus pars aliqua, unde discimus è tertio Tomo Commentariorum Origenis depromptum illud esse. Aliud præterea reperitur Philocaliæ cap. 14. ubi ex eodem Tomo petitum id esse significatur. Ex horumce librorum Præfatione exiguum fragmentum, & aliud quoque è libro primo recitat Pamphilus in Apologetico. Scripserat Origenes Homiliarum mysticarum in Genesin libros duos: illarum partem esse septemdecim eas quæ supersunt arbitratus est Sixtus Senensis. Huic ego nequiquam assentiri possum: Homiliæ enim quas habemus, ex tempore videntur fuisse pronuntiatae, & ab actuariis in literas relatæ; mysticæ vero meditate per otium elaboratæ, & ab Origene ipso editæ sunt. Editio Merlini Hieronymo tribuebat earum interpretationem quæ supersunt; hanc Rufino deberi agnoverunt Erasimus & Ge-

A & Genebrardus. Id probatur ex ipsius Prologo ad Ursacium: *Nam & promississe me memini, ut si qua sint Adamantiensis in Legem Moysi dicta colligerem, atque ea Latino sermone nostris legenda transferrem: & deinde: Igitur ut possum quae in iunctis, explicare contendo. Iam enim ex omnibus quae in Lege scripta reperi, sole ut puto in Deuteronomio desunt oratiuncula.* Atqui Latine redditas habemus Homilias in quatuor priores libros Pentateuchi; quis ergo Rufinum Interpretem ausit inficiari? Probat ipsum hoc Peroratio subiecta interpretationi Commentariorum Origenis in Epistolam ad Romanos, quam Rufino adscribendam esse suo loco docebitur: is in ea se Origenis Homilias in Genesin, Exodum, & Leviticum Latine convertisse scribit. Nulla itaque adhibenda est fides antiquo Codici Bibliothecae Regiae, in quo illa ipsa de qua agimus Homiliarum Origenis in Genesin interpretatio Hieronymo adscribitur.

B Observet interim Lector, postremam Homiliam bona sui parte esse mutilatam; nam omnes Patriarcharum benedictiones pro instituto non persequitur, & solenni caret clausula, quam Homiliis suis omnibus Origenes imponere consuevit.

II. Commentariorum in Exodum lacinas aliquot vigesimo sexto Philocaliae capiti Basilii & Gregorius intexuerunt. Homiliae vero duodecim Latina editione continentur. Nomen Interpretis adscriptum non est, sed ex Prologo Rufini ad Ursacium, & ejusdem Peroratione ad interpretationem Commentariorum Origenis in Epistolam ad Romanos, quae mox laudavimus, manifestum est non alium Interpretem quam Rufinum quaeri debere; id quod vel ex ipsa styli similitudine statim deprehendas. Fallitur ergo Sixtus Senensis Hieronymo interpretationem hanc tribuens.

C III. Ad interpretationem Homiliarum Origenis sexdecim in Leviticum Rufino itidem adjudicandam, & arguendum Sixtum qui eam Hieronymo adscribit, valere debent eadem argumenta. Qualiter autem in interpretandis Homiliis illis, & quae in Genesin, & quae in Exodum habitae sunt, se gesserit Rufinus, id ipse declarat in Peroratione mox citata: *Fateor namque, Heraclei frater amantissime, quod dum tuis desideriis satisfacere cupio, oblitus sum pane mandati quo precipitur: Onus supra vires tuas ne levaveris: quamvis nobis nec in ceteris quae te insistent, imo potius pensum diurni operis exigente, in Latinum vertimus, defuerit plurimus labor, dum supplere cupimus ea quae ab Origene in auditorio Ecclesiae ex tempore, non tam explanationis, quam adificationis intentione perorata sunt: sicut in Homiliis, seu in Oratiunculis in Genesin & in Exodum fecimus, & praecipue in his quae in librum Levitici ab illo quidem perorandi stylo dictata, à nobis vero explanandi specie translata sunt. Quem laborem adimplendi quae deerant idcirco suscepimus, ne pulsatae quaestiones & relictæ, quod in Homiliatico dicendi genere ab illo saepe fieri solet, Latino Lectoris fastidium generarent.* Egregium scilicet Interpretem, de suo quidquid libitum est largientem. Hoc illi debemus tamen, quod legitimo suo auctori restituta sunt; quae inter Cyrilli Opera falso venditabantur. Itaque Bellarminus, qui lib. 4. de verbo Dei, cap. 11, essentiae Origenis definire non ausus fuerat, easdem in libro descriptor, Eccles. absque hesitatione huic attribuit. Unde explendus Heterodoxus quidam, qui eas posuit nuper inter Opera Origenis supposititia. Ceterum primum Philocaliae caput fragmentum exhibet ex Homilia secunda in Leviticum, quae quidem ab Homilia secunda Rufiniana collectionis plane diversa est. Decurtatam ea particula & mutilatam à Rufino Homiliam hanc opinati sunt quidam; sed multo verisimilius est plures fuisse Homiliarum istarum collectiones, & in una quidem secundum tenuisse locum Homiliam illam, unde prodiit Philocaliae fragmentum, quae à Rufiniana collectione abfuerit. Homilias quidem in Numeros, quae supersunt, à se collectas & digestas Rufinus ipse praedicat, ut mox dicemus. Homiliae in Jeremiam ab Hieronymo Latine redditae, alio ordine in Editione Latina, quam in Codicibus Graecis collocatae sunt: quod & alibi factum observabimus. Idem itaque Homiliis in Leviticum contigisse, & pro Interpretum, studiosorumve libita variis modis fuisse selectas, & ordinatas existimare proclive est.

D vero explanandi specie translata sunt. Quem laborem adimplendi quae deerant idcirco suscepimus, ne pulsatae quaestiones & relictæ, quod in Homiliatico dicendi genere ab illo saepe fieri solet, Latino Lectoris fastidium generarent.

IV. Ex Prologo quem praefixit Rufinus interpretationi suae octo & viginti Homiliarum Origenis in Numeros, quae ad hanc diem supersunt, & ex ipso etiam stylo intelligitur vehementer eos fali, quicunque alium Interpretem assignant quam Rufinum. *Quaecunque, inquit, in Numerorum libro, seu Homiliatico stylo, seu etiam ex his quae Excerpta appellantur, scriptae reperimus, haec perurgente te (Ursacium alloquitur,) Romana ut potuimus voce ex diversis in unum ordinem collecta digestimus.* Has nempe quas habemus Homilias undecunque collectas pro arbitrio suo in ordinem disposuit, simulque etiam Scholia ipsa permiscuit; quod Rufino Interprete dignum erat. Inanis itaque est Andreae Riveti Observatio, Auctorem Homiliarum istarum Latinum esse ex eo arguentis, quod Homil. 12. differentia notetur inter, *excudere, & exidere*: quae Rufini Interpretis munificentiae accepta referenda sunt. Oratiunculas vero in Deuteronomium quo minus Latine exposuerit, quemadmodum animo destinaverat, mors impedimento fuit.

V. Homilias Origenis in Josue sex & viginti Latina nobis exhibet Editio. Hieronymo

hh 3

inter-

interpretationem tribuit titulus Prologi: sed tam interpretatio, quam interpretationi præfixus Prologus prorsus Rufinum auctorem habent. Ac stylus quidem stylo superiorum Homiliarum cum orationis contextu, tum dictionum delectu perquam similis est. Nec interpretem se dissimulat ipse Rufinus in Peroratione suæ interpretationis Commentariorum Origenis in Epistolam ad Romanos. Prologus quoque Rufinianas merces olet. Cur Hieronymo tributus sit, causæ id fuisse puto. Scripserat in Prologo Galeato Hieronymus: *In Templo Dei offert unusquisque, quod potest; alii aurum, argentum, & lapides pretiosos: alii byssum & purpuram, & coccum offerunt, & hyacinthum: nobiscum bene agitur, si obtulerimus pelles, & caprarum pilos.* Hæc in Prologo suo expressit Rufinus, & dilatavit. Idem Chromatium alloquitur, quem Præfationibus suis in Paralipomena & in Tobiam Hieronymus compellat. Hos illi titulos largitur Rufinus: *O mi semper venerabilis pater Chromati, istos Hieronymus in Prologo libri 2. Comment. in Habacuc: Mi Chromati, papa venerabilis.* Ex his natus error. Nec id casu tamen, sed dolosis Rufini artibus factum conjicio, qui cum se Origenismi vulgo suspectum esse, proptereaque minus vendibiles merces suas intelligeret, fucum incautis lectoribus facere voluisse verisimile est; Hieronymi autem adversarii sui nomen præscripsit, quo cum quoque in Origenismi suspicionem vocaret, à quodam sape doctrinæ hujus fuerat criminatus. Simili vafritie adversus eum usus est in Peroratione interpretationis Commentariorum Origenis in Epistolam ad Romanos, ut suo loco à nobis dicetur. Rufini autem non minus familiaris fuisse videtur Chromatius, quam Hieronymi, utpote Episcopus Aquilejæ, quæ Rufini patria fuit. Gratianus Causs. 23. quæst. 1. ex Homilia 15. Origenis in Josue locum affert, quem Gregorio adscribit. Nempe locum hunc sibi usurpaverat Gregorius, quem aliunde arreptum esse Gratianus advertere debuit. Homilia vigesima insigni parte constat duodecim Philocaliæ caput. Hanc si cum Rufini interpretatione conruleris, verene hæc in laudata toties Peroratione de se prædicaverit Rufinus, deprehendes: *Nam illa quæ in Iesu Nave, & in Iudicum librum, & in trigessimum sextum, & in trigessimum septimum, & trigessimum octavum Psalmum scripsimus, simpliciter expressimus ut invenimus, & non multo cum labore transulimus.* Rufinum quidem interpretationis hujus auctorem agnoscit Erasmus: at Præfationem confictam à Bibliopolis & suppositam existimat, idcirco quod solæcismis & sermonis ineptiis scatet, & quod Homilias istas in Josue extemporales esse significet, cum scribat tamen Athanasius diligentissimum Origenem fuisse. Futilia sane argumenta. Quali non orationem suam sribliginibus quoque inquinaverit Rufinus; quali non homilias & ex tempore pronuntiaverit Origenes, & per otium lucubraverit, ut infra demonstrabimus. Hæc Erasmi censura quantum vis inepta, ineptiorem etiam istam à Magdeburgensibus expressit: *In librum Iesu Nave Homilia 26. supersunt, quas non esse Origenis Erasmus indicat, ex solæcismis dictionum, & locutionum improprietate, & sermonis ineptiis; item ex singulis allegoriis; tum quod Hieronymus in Catalogo Scriptorum nullam hujus operis mentionem faciat. Quod de Præfatione dixit Erasmus, de Homiliis dictum arbitrati sunt Magdeburgenses. Id longe abest ab Erasmitententia: nam hoc argumento supposititiam putat Præfationem, non quod Homilias istas Origeni falso ipsa adscribat, sed quod ex tempore ab ipso recitatas fuisse doceat. Tum addit: His adjiciam quod ut Hieronymus in Catalogo Scriptorum nullam hujus Operis facit mentionem, ita Rufinus in Peroratione quam paulo ante citavimus, proficitur hujus libri, & sequentis Iudicum Interpretem.* Ait Erasmus opera sua recensentem Hieronymum in Catalogo Scriptorum nullam Interpretationis hujus fecisse mentionem; Rufinum vero in Peroratione subjecta Commentariis Origenis in Epistolam ad Romanos se ejus auctorem esse professum. Atque ait id quidem, ut Rufinum, non Hieronymum, Interpretationis hujus auctorem esse probet; non ut falso Homilias ipsas Adamantio adscribi demonstraret, quod putaverunt Magdeburgenses. Sic demum concludit: *Hæc pluribus inculcare visum est, ob morosa quorundam crassaque judicia, qui nimium tribuunt quibilibet titulis ac Præfationibus.* Quibus verbis satis ostendit se de Præfationis, non de Homiliarum Auctore disputasse. Et tamen Magdeburgensium sententiam amplexum esse video Gulielmum Perkinsium, aliumque ætatis hujus Heterodoxum, virum bene doctum, cujus nomini parco.

Erasm. in
Censur.
libr. Orig.

Magdeb.
Cent. 3.
cap. 10.

Perkins. in
Problem.
de clementi-
to fidei Ro-
mane Ca-
tholici mo.

Ex eadem Rufini Peroratione proxime commemorata Homiliarum novem in Judices auctor esse Origenes, Rufinus Interpretes, & quidem, si quid ipsi credendum, satis accuratus deprehenditur. Nec aliunde profectam dicas Homiliam unicam in Reges Latine editam, five opus ipsum, five interpretationem spectes. Illud in ea maxime animadverti velim, quod habetur circa initium: *Nolite ergo in nobis illud requirere, quod in Papa Alexandro habetis. Fate- mur enim quod omnes nos superat in gratia lenitatis.* Alexandrum Hierosolymitanum Præsullem significat, à quo ad Presbyterii ordinem fuerat promotus, quod cum ignoraret Andreas Rivetus, frustra ex iis occasionem sumit Homiliæ hujus Origeni abjudicandæ. At quis ille, inquit, Alexander Papa? Si primus Episcopus Romanus ejus nominis, multo antiquior est: si vero Episcopus Alexandrinus, multo recentior; successit enim Achille anno Christi 311. cum Origenes

extre-

A *extremum diem obiisset circa annum 250.* Alteram Homiliam de Engastrimytho, quam è Vaticana Bibliotheca erutam publicavit Allatius, & Codicis fides, & stylus ipse, & Eustathii Diagnosticus Origenis esse demonstrant.

VI. Agnoscimus etiam ex proxime allato Rufiniana Perorationis testimonio Homilias novem in Psalmos 36, 37, & 38. Origeni merito ascribi, Rufino vero interpretationem; eamque simpliciter fuisse expressam. In gratiam Aproniani viri nobilis, & causæ suæ faventis laborem hunc susceptum à se declarat in Prologo his Homiliis præfixo. Tangendus hic obiter Erasmus, qui in Censura super his Homiliis, criticæ suæ nimium permittit, earumque auctorem, & interpretem, dubios facit: *Nec ipse, inquit, qui præfatur, profiteretur se has Homilias simpliciter vertisse, ut habebantur apud Græcos, nec illic exprimit nomen Auctoris.* Verum quidem; B at meminisse debuerat Erasmus Auctorum nomina Operum initis præscribi solere, ac proinde præstantem Rufinum necesse non habuisse profiteri has Homilias se ex Origene vertisse, cum id titulus clamaret. Futilius etiam est argumentum petitum ex Peroratione, in qua nomen Auctoris non expressit. Agebat de Operibus Origenis à se interpretatis; Origenem ipsum nominaverat; Homiliarum ipsius in Genesim, Exodum, & Leviticum mentionem fecerat; addit deinde: *Nam illa quæ in Iesu Nave, & in Iudicum librum, & in trigésimum sex, & in trigésimum septimum, & trigésimum octavum Psalmum scripsimus, simpliciter expressimus ut invenimus.* Facile sane intelligitur hæc quoque Opera, itidem ut proxime commemorata, Origenis esse, cuius nomen ad singula apponere superfluum fuisset & molestum. Quod si hæc Origeniani nominis prætermisio dubium Auctorem facit, cur de Auctore Homiliarum in Psalmos dubitavit Erasmus, de Auctore Homiliarum in librum Iudicum ne utique dubitavit? par enim erat utrobique ratio. Eodem modo de Auctore interpretationis ratiocinamur; quænam enim hæc est *ἡ ἀρχαία ἑρμηνεία*, reliquarum Homiliarum in Peroratione memoratarum interpretationem tribuere Rufino; hæc vero illi, earum itidem ut aliarum interpretem se proficenti abjudicare? Magni profecto & excellentis ingenii vir fuit Erasmus, sed præcipitis iudicii. Hanc tamen ejus censuram sequuntur Magdeburgenses, sequitur & Robertus Cocus Anglus; eamque hoc fulcit argumentum; *quod in diversis textibus explicandis, quomodo Latine, quomodo Græce se habent, enarrat. Exempli gratia in Psalmum 36. Hic (inquit, verba faciens de textu quodam in Deuteronomio) ubi Latine dicitur: In zelum adduxerunt me, & ego in zelum adducam, in Græco idem ipse sermo est, qui & in Psalmi introitu est dictus: Aemulati sunt me, & ego aemulabor eos.* Parum enim vero perispecta fuit huic censori Rufini licentia, cui solenne est ejusmodi additamenta ad Auctoris contextum adjicere. Hoc amplius, Erasmus ex Origenianis in Plalterium Commentariis depromptum hunc Homiliarum librum, liberius convertit, & in Homilias dissectum, immani prorsus audacia conjectat. Nam ejusmodi feratur conjecturarum licentia, jam vero quid erit certum, quid constans in literis? antiqui rerum confundentur fines, & omnia usque deque vertentur. Merito itaque hanc Erasmi censuram confutat Genebrardus in Collectaneis, multisque ac solidis rationibus has Homilias auctori suo Origeni asserit. Atque ex eo quoque refellitur Guilielmus Perkinsus Anglus, qui Homilias duas in Psalmum 38. ex genuinorum Origenis Operum serie expungit.

Perkins in
Problem.
de emendi-
to Romana
sædæ Ca-

E Antonius Verderius Supplemento Epitomes Bibliothecæ Gesnerianæ Bibliothecam, five Antiquitates Constantinopolitanas subjunxit, in quibus inter libros Illustriss. Principis Domini Jacobi Marmoretæ hunc recenset, cui titulus est: *Origenis explicatio in Psalterium theologicum. David.* Tum subijcitur: *Et rursus in explicationem Origenis habet solutionem explicationis Io- hannes Mabropoda Metropolitæ sanctissimæ Metropolitæ Ecclesiæ Euchaitarum: atque ipse Origenes, uti habet suam explicationem, filius est S. Hippolyti Philosophi, & Martyris.* Hæc ipsa ad calcem Apparatus sui adiecit Posslevinus, cum variarum Bibliothecarum Catalogos pertexeret. Quæ cum satis obscura sint, ego sic intelligo, Origenem in hac Expositione Psalterii imitatum esse Hippolytum, quem Commentarios in Plalterium scripsit, tradit Hieronymus. Eundem autem Hieronymum alibi probavimus falso ibidem docuisse Origenem in Hippolyti æmulationem ad interpretandas Scripturas sese accinxisse. Igitur vel Catalogi concinnator, vel qui Codicem ipsum describerat, Origenem putavit in explicando Psalterio Hippolyti imitorem & filium fuisse. Scribunt præterea Josias Simlerus, & Conradus Frisius in Epitome Bibliothecæ Gesnerianæ, aliique, Origenianam Psalterii expositionem in Cæsarea Viennensi Bibliotheca asservari.

Hieron. de
script. Ec-
clesiæ. c. 36.

F Porro è Tomis in Psalmum primum habemus partes aliquas apud Epiphanium Hær. 64. cap. 6. & Philocaliæ cap. 2. & 3. & apud Eusebium libr. 6. Histor. cap. 25. & iterum apud Epiphanium in eadem Hær. cap. 10. & apud Pamphilum in Apologetico, ubi sextam adversus Origenem criminationem refellit. Rursum insigne segmentum è Tomo in Psalmum quartum capite 25. exhibet Philocalia; & aliud è Commentariis in Psalmum sextum Apologeticus Pamphili, septimam confutans adversus Origenem criminationem; & aliud ite-

in Origene.

iterum idem Apologeticus, sextam criminationem tractans, è Commentariis in Psalmum A
decimum quintum, & aliud denuo ibidem, è Commentariis in Psalmum decimum octa-
vum; & rursum aliud Philocalia capite primo, è Commentariis in Psalmum quadragesi-
mum. At Eusebius libr. 6. Histor. cap. 38. profert particulam ex Homilia ad Psalmum 32.
Hæc omnino reliquæ è tot Homiliis & Tomis temporum injuriæ subductæ sunt. Commen-
tariorum in Proverbia fragmenta duo in Apologetico suo Pamphilus ab interitu vindicavit.
Aliud quoque in Catena Mazariniana in Lucam extat; sed Catenarum fragmenta recensere
nobis hic propositum non est.

VII. E parvo Tomo in Canticum, quem juvenis scripserat Origenes, particulam quan-
dam habemus Philocalia capite septimo. Esecundo vero Tomo Commentariorum quos
decem voluminibus grandior natu digessit, aliud segmentum reperimus vigesimo sexto ca-
pitate Philocalia, quæ in eo finem facit. Eorundem vero voluminum decem Prologum, cum
sequentium Tomorum initio Latina Origenis representat editio, à Rufino interpretatum:
sed deformatum, & pro Homiliis perperam venditatum. Cur ita sentiam, causas afferam
adversus nonnullos, qui de Operis hujus Auctore falsa senserunt. Ejus quidem scriptor esse
Origenes ex stylo deprehenditur, & ex allegoricis & tropologicis expositionibus, in quas
ab historicis excurrit. Id probant præterea sententiæ earum consimiles & germanæ, quæ
in duabus Homiliis ab Hieronymo conversis occurrunt: *Epithalamium*, inquit in Prologo,
libellus, id est, nuptiale carmen, in modum mihi videtur Dramatis à Salomone conscriptus, quem
cecinit instar nubentis sponsa & erga sponsum suum. In Homilia vero priore ab Hieronymo
Latine reddita: *He quippe in hoc libro, inquit, fabula pariter & Epithalamio sunt personæ, ex quo*
& Gentiles sibi Epithalamium vindicant, & istius generis carmen assumunt est. *Epithalamium*
siquidem Canticum Canticorum. Primum Cantici versum exponens in *ἡσυχία* Homilia quæ
Prologum excipit, scribit *τὸ ἡσυχίαν* variis nominibus in Scriptura sancta signari, vel voca-
bulo cordis, vel pectoris ac linus, si de discumbentibus in convivio agatur; velut cum super
pectus Jesu recubuisse dicitur Johannes, Christi *ἡσυχίαν* esse intelligendum: in Levitico
idem exprimi per pectusculum & armum, qui Sacerdotibus separatur, in Cantico vero per
ubera. Tum ita concludit: *Cor tuum, o Sponsa mi, id est, dogmata quæ intrate sunt, vel do-*
ctrinæ gratia superat omne vinum, quod cor hominis letificare solet. Sicut enim in his de quibus dicit:
Quia Deum videbunt, cor competentem dictum esse videtur, & inter discumbentes sinus ac pectus po-
nitur pro habitu sine dubio discumbentium, formæque con-vitii: & rursum ut apud Sacerdotes pectus-
culum & brachium mysticis designatur eloquiis; ita etiam arbitror in præsentis loco, ubi amantium ha-
bitus & colloquia describuntur, gratissime hoc ipsum principale cordis in uberibus appellatum. Ecce
tibi res easdem in Homilia priore ab Hieronymo conversâ, super eundem Cantici versum:
Congruæ sermo divinus unam eandemque rem pro locorum qualitate diversis vocabulis nuncupat.
Quando hostia offertur in Lege, & vult intellectum ostendere, pectusculum separationis affatur.
Quando vero recumbis aliquis cum Jesu, & sensum ejus communione perfruitur, non pectusculum
ut supra, sed pectus alloquitur. Porro cum sponsa loquitur ad Sponsum, quia nuptiale carmen induci-
tur, non pectusculum, ut in sacrificio; non pectus, ut in Iohanne discipulo, sed ubera nominat, dicens:
Quia bona ubera tua super vinum. Communica ut sponsa cum sensibus sponsi, & scias quia inebriant
atque letificant istiusmodi cogitatus. Quis non utrumque locum in eadem incide formatum di-
cat? Merlinus demum in aliquo quædam Codice nomen Hieronymi Operi huic adscriptum E
sepe reperisse dicit, sed in omnibus tamen vetustis, & probatis voluminibus Origenem aucto-
rem signari fateatur. Dubitandum itaque non est, quin Origenem Opus istud de quo agimus,
auctorem habeat.

Nunc vero probandum est, perperam fuisse illud in Homiliis distributum, & partem esse
Tomorum decem quos in Canticum scripsisse memoratur. Argumento primum stylus est,
quem alium esse in Tomis, alium in Homiliis sciunt qui in Origenis lectione versati sunt. Sty-
lus Homileticus familiaris est, simplex, popularis, brevis; alter sublimis, diffusus, curiosus, e-
ruditus. Talis autem scriptio in Canticum, de qua res est. Quorsum præterea Prologus ille?
Prologos Tomis nunquam non præfigit Origenes; nunquam Homiliis. Postremo solenni hac
clausula Origenis Homiliae fere terminari solent, ut vix unam alteramve ab hoc more discre-
pantem teperias, *ὅς τις αὐτὸν ἢ δόξα, καὶ τὸν ἑαυτοῦ εἰς αἰῶνα τῶν ἀνθρώπων*, cujusmodi nihil in
ἡσυχίαν illis Origenis Homiliis occurrit. Minime ergo Homiliae sunt, sed Tomi. Optime
Vincentius Bellovacensis Speculi Doctrinalis libr. 18. cap. 43. Origenianarum scriptio-
num numerum contextens, emisit Adamantium ait in Canticum Homiliae duas in principium
vero libri ejusdem librostres. Nec patitur Operis granditas, ut partem eam esse putemus parvi
Tomi, quem juvenis in Canticum elaboravit; cum præsertim fragmentum illud è parvo To-
mo, quod Philocalia capite septimo adducitur, in his quatuor Homiliis vel Prologo nusquā
extet: at illud alterum quod capite vigesimo sexto Philocalia ex secundo è decem Tomis
depromptum est, in Homilia secunda ex illis quatuor reperitur. Quapropter verisimile est
tres

A tres Homilias priores ipsos esse priores Tomos tres; postremam vero, quarti partem; quod & ex eorum prolixitate aestimare licet. Denique in eo Opere laudat Origenes Expositiones suas in Exodum, in Leviticum, in Numeros, & in Josue, quas probabile non est jam tum fuisse elaboratas; cum parvum Tomum in Canticum moliretur, utpote quem adhuc juvenis composuit; at maturior aetate ad decem Tomos concinnandos accessit. Objici potest scriptum esse ab Hieronymo in Prologo interpretationis Homiliarum duarum in Canticum, Origenem in decem Tomis Septuaginta Interpretes, Aquilam, Symmachum, Theodotionem, & Quintam Editionem magnifice, aperteque dissuasse; quod cum in *Septuaginta* quas tractamus Homiliis non appareat, hinc consequi Opus esse à decem Tomis diversum. Verum sciendum est, Rufinum scriptionis hujus esse Interpretem, ut mox ostendam, cui cum solenne sit pervertere omnia, & ad libitum recoquere, adeo ut Tomos Origenis in Epistolam ad Romanos ad mediam partem coarctaverit, quis ullam ab eo fidem expectet?

Supereff ut Rufinum Interpretem esse demonstremus. Hieronymus in Prologo Homiliarum duarum Origenis in Canticum, de decem voluminibus Commentariorum agens, eorum interpretationem ait à se fuisse prætermisam, quod res esset ingentis otii, laboris, & sumptuum. In libro quoque de scriptoribus Ecclesie, inter libros Origenis à se conversos, nullam hujus mentionem fecit. Minime igitur Hieronymo adscribenda est hæc interpretatio. Gennadius autem in Catalogo Virorum illustrium significare videtur quæcunque Origenis opera Hieronymum interpretem non habent, ad Rufinum esse referenda; neutiquam ergo dubitare licet, quin interpretatio ea Rufino debeatur; nam antiquam esse, & æqualem Hieronymianæ ætatis, & Gennadio antiquiorem stylus satis arguit; qui, ut alia omnia prætermitterem argumenta, solus Rufinum interpretem indicat. Maxime vero indicant selectæ quædam, & magna ex parte barbaræ voces Rufino usitatissimæ, cujusmodi illæ sunt: *attululare, competenter, completi* in significatione passiva, *cessare, creatura*, pro creatio, *incorruptio, numerositas, observantia, observanter, participium*, pro eo quod est, partis adeptio, *pretiositas, rationaliter, refutare*, pro abnuere, *sequestrari, significantia*. Quod si quis opponat interpretationibus suis Prologos Rufinum præfigere solere, ut tradit Gennadius; huic autem libro Prologum ab Interprete appositum non fuisse; sciat ille multos è Rufini Prologis intercidisse; velut illum, quem toties laudavimus, Numeris præfixum, & Ursacio inscriptum, quem Latina Origenis Editio neutiquam repræsentat.

D Quæ cum ita sint, de nihilo esse patet, quod in vetustis quibusdam Codicibus nomen Hieronymi lucubrationi huic fuit prænotatum, ut observat Sixtus; quodque ex hoc Opere testimonia attulerint Magister Sententiarum, & S. Thomas, sub nomine Ambrosii. Casti-
gandus quoque Erasmus, qui & ipse sentit, & idem ut sentirent Magdeburgenses perfecit, hoc opus esse *Homini Latini, pulchre docti, ac bene discreti*, propterea quod in Prologo Græcos laudat, velut alienos, his verbis: *Quum apud Græcos, qui eruditi ac sapientes videntur*. Id ipsum liquere ait ex interpretatione amoris, charitatis, dilectionis, & cupidinis. Demum suspicatur ejus esse, cujus extant libri de vocatione Gentium, & Commentarii in aliquot Psalmos. Quæ quam frivola sint, promptum est ostendere. Ethnicos omnes à Luca in Actis, & à Paulo *ἔθνη* appellari notum est; hinc Judæi opponuntur *τοῖς ἔθνεσι*, id est, Ethnicis, seu Gentilibus. Itaque à Patribus *ἔθνη*, tanquam alieni laudantur, & ab ipso etiam Origene Tom. 15, in Matth. p. 382. ubi ait: *Ἐάν τις τῇ ἀνθρωπίνῃ δορὸν ἀδυνατεῖ καταφρονῇ ὑπὸ τῷ λόγῳ, τράπη δὲ ἀλλοτριᾷ, διευπνίσθηται ἢ τινα καὶ ἑλληνικὴν ἰστορίαν, ἐν οἷς ἔσται τὴν παρ' ἡμῶν σοφίαν ἰσχυρῶς τις τὸ ἐπ' αὐτῇ πᾶσι πλεονεχῶν τῶν ἐκείνων ἐρημνέον πεποιμένους*. Caterum velle hoc loco, unde suppositum esse illud opus conjicit Erasmus, ubi non obscuris verbis Platonis laudatur Symposium, in quo de amoris natura disseritur, conjectura non levis capi potest, auctorem Operis hujus esse Origenem, cui Platonis disputationes suos in usus convertere solenne est. Quod ad vocum illarum, amoris, charitatis, dilectionis, & cupidinis attinet, hæc atque alia ejus generis, quæ Romanum scriptorem sapiunt, Rufini perfidiæ debuerunt adscribi. Quale illud est quod observat Robertus Cocus Anglus, dixisse Auctorem Commentarii hujus, *Verbum Dei apud Græcos masculino genere proferri, apud nos neutro genere*; & qualia sunt ea loca Operis istius, de quibus ait Bruno Amerbachius Præfat. in Hieronymi Tomum 7. *Multa sunt, quæ Latini hominis esse non Græci comprobent*. Quorum judicium, ut & illud Gulielmi Perkinfi, inter rejicula & spuria hoc Opus recensentis, merito flocci facimus.

Præter parvi Tomi fragmentum, & amplas è decem Tomis lacinias, duæ quoque super-sunt Homiliæ ab Hieronymo Latino sermone explicatæ *fideliter magis, quam ornate*, ut ipse ait in Prologo ad Damasum. Homiliam priorem in partes duas perperam Merlinus dissectuit; primam partem Epistolæ pro Præfatione venditans. Errorem viderunt Erasmus, & Genebrardus, & in suis Editionibus correxerunt; parte utraq; in unum conjuncta.

VIII. Superiore Sectione diximus, Origenem triginta voluminibus, & viginti quinque

Erasm. in
Censur.
lib. Orig.
Magd. lib.
Cent. 3.
cap. 10.

Perkins. in
Problema-
te de emer-
sio fidei
Romana
Catholici-
simo.

Homiliis Iſaiam explicaffe. Elibro primo Commentariorum fragmentum affert Pamphilus A
in Apologetico; & aliud paulo poſt è libro vigefimo octavo. Ex Homiliis ſuperſunt o-
mnino novem in Editione Latina. Interpretis nomen non adſcribitur, quem Hierony-
mum eſſe cenſeo. Idipſum cenſet Eraſmus, atque Hieronymum in Catalogo Scriptorum
Eccleſiaſticorum fateri ſe hoc fragmentum vertiſſe ex Commentariis Origenis in Iſaiam,
Equidem id ſolum in eo Catalogo reperio, ubi de ſeipſo agit Hieronymus: *In Hieremiam &*
in Ezechielem Homilias Origenis viginti octo, quas de Græco in Latinum verti; de Seraphim &
Osanna. Atqui Homiliarum quæ extant, prior agit de Seraphimis ſtantibus ſuper ſolium
Domini, Iſaiæ 6.2. ſed leve eſt hoc argumentum, ad probandum iſtas novem Homilias Hie-
ronymum convertiſſe. Veriſimilior mihi conjectura capitur ex ſtylo, & ex delectu qua-
rundam dictionum, quas frequentius ſibi Hieronymus aſciſcere amat, quod optimum eſt B
internofcendis Scriptoribus argumentum. Diſtiones illæ ſunt: *abſconſus, dominicus, nuncu-*
pativus, principale pro eo quod eſt, *re, quomodo, principari alicui, principalis, propheta, repromi-*
to, repromiſſio, ſpeculatorius, turpilogium, Zabulus, cuncta Evangelicorum, aliaque ejusmodi.
Notet diligens Lector Homiliam nonam mutilam eſſe in editionibus Merlini, Eraſmi, &
Genebrardi, & poſtrema parte truncatam, eique ſupplendæ detractam fuiſſe partem poſ-
tremam Homiliæ nonæ (juxta Hieronymi collectionem ſextæ) in Jeremiam, ab his verbis:
Converſi ſunt ad iniquitates patrum priorum. Jamdiu vero in his Homiliis error iſte inolevit:
Codices ſiquidem manu exarati Bibliothecæ Regiæ eadem deformitate vitati ſunt. Nempe
facile contigit ut librarius imprudens ad deſcribendam poſtremam partem Homiliæ Ori-
genis in Iſaiam nonæ, ab Hieronymo converſæ accedens, caſu inciderit in poſtremam par-
tem Homiliæ Origenis in Jeremiam nonæ, ab Hieronymo itidem converſæ. Unde non C
inane quoque ſumitur argumentum Homiliarum in Iſaiam non ſecus interpretem eſſe
Hieronymum, ac Homiliarum in Jeremiam. Profecto cauſæ fuit hic error, cur poſtrema
pars Homiliæ in Iſaiam nonæ interciderit.

IX. Obſervavimus ſupra quinque & quadraginta in Jeremiam Homilias Origenem eli-
maſſe. Ex ingenti hac Homiliarum ſtræ quatuordecim Latine reſudit Hieronymus, ut
ipſe de ſe teſtatur in Præfatione Homiliarum Origenis in Ezechielem, & in libro de ſcriptor,
Eccleſ. Novemdecim Græce edidit Balthaſar Corderius è Scorialenſi Bibliotheca, ſuamque
interpretationem adjunxit. Cyrilli vero præfixit nomen, deceptus ab antiquo Codice, opti-
mæ cæteroquin notæ. Iſtæ nominum commutationes ex eo oriuntur perſæpe, quod in D
idem compacta volumen plurima variorum opera, partim auctorum ſuorum inſcripta no-
minibus, partim deſtituta, librarios facile fallant, carentem auctoris ſui nomine ſcriptionem
ad eundem pertinere credentes auctorem, cujus nomen præ ſe fert ſcriptio proxime ante-
cedens. Non in his vero duntaxat, ſed in aliis etiam lucubrationibus, Origenis nomen
cum Cyrillinomine permiſtum ac conſuſum eſt. Sexdecim Origenis Homilias in Leviti-
cum vetuſtæ Cyrilli habent editiones, & Cyrillo adſcribunt. Commentarium quen-
dam in Marcum (quem aliquando cum Deo publici juris faciemus) Origeni Codices
quidam, Cyrillo nonnulli, Victori Antiocheno alii tribuunt. Novemdecim itaque Ho-
milias Cyrillo perperam adſcriptas Adamantio reſtituendas judicamus hoc argumento,
quod inter quatuordecim Origenis Homilias ab Hieronymo converſas duodecim exiis E
reperiantur, quas Græce Corderius publicavit. Accedit Vaticani Codicis auctoritas,
has ipſas novemdecim in Jeremiam Homilias habens, & Origeni aſſignans. Septem ex illis
emiſit in lucem Michaël Ghislerius in Catena ſua in Jeremiam; eas nimirum quæ in Hie-
ronymianis decrant. Eundem inter illas ordinem ponit Codex uterque, atque cum legiti-
mum, & Jeremiæ locis quos enarrant, conſentaneum. Nam quem tenuit Hieronymus,
conſuſus ille eſt, vel ipſo fatente: *Itaque, inquit, poſt quatuordecim Homilias in Hieremiam,*
quas jam pridem conſuſo ordine interpretatus ſum. Unde manifeſtum eſt, titulos his Homiliis
præfixos Hieronymi non eſſe. Ad hæc fragmentum ex Homilia trigefima nona, capite de-
cimo Philocaliæ exhibetur.

X. Tomi Origenis in Ezechielem vigefimi particula quadam conſtat undecimum Phi-
localiæ caput. Hieronymus vero quatuordecim ejusdem Homilias in hunc ipſum Pro-
phetam Romanis verbis expreſſit. Teſtis Prologus in earum Homiliarum fronte colloca-
tus: teſtis & liber de Scriptor. Eccleſ. cap. 146. Teſtis quoque Ruſinus Inveſt. 2. qui & ad
Vincentium Prologum ſcriptum fuiſſe docet. Miratur Eraſmus quid ſit cur Hieronymus,
alias creber Præfationibus, nihil ad Homilias in Iſaiam, & Jeremiam à ſe Latine redditas
præfatus ſit; in Prologo autem ad Homilias in Ezechielem eraſmum quaeritur Hieronymi
nomen, & ejus quoque quem Hieronymus alloquitur. Suſpicatur vero Prologos fuiſſe ſub-
latos ab his ad quos ſcripſerat, poſtquam Origenis nomen factum eſt Romanis invidioſum,
& veriſimile eſſe in his Prologis Hieronymum magnifice prædiſſe Origenis ingenium.
Ego vero ſingulis libris Origenis à ſe expoſitis Prologos prætexuiſſe Hieronymum
fateor

Eraſm. in
Gen. ur.
lib. Orig.

F Amplius est Vetus Interpretatio Commentariorum Origenis in Matthæum, quam Græcum ullum exemplar manuscriptum : Holmiensē quippe omnium, quæ quidem ad meam pervenerint notitiam, prolixissimum, à Matthæi capite 13. vers. 36. ad caput 22. vers. 33. pertinet: prisca autem Interpretatio à Matthæi 16. 13. initium ducens, ad 27. 66. progreditur. Hanc Commentariorum partem in Homilias sive Tractatus 35. librarij male feriat dividerunt. Recentior videtur ista divisio temporibus Vincentii Bellovacensis; quippe qui Speculi Doctrinalis libr. 18. cap. 43. libros Origenis sua ætate superstites recensens, cum eos fere commemoraret, qui hodieque in Editione Latina comparent, libros in Matthæum viginti sex assignat, corrupta ut dixi exemplaria secutus, quæ totidem pro viginti quinque notabant. Interpretationis autorem assignare proclive non est. Hieronymus in Prologo Homiliarum Origenis in Lucam scribit nec virium suarum, nec otii, nec laboris fuisse vi-

ii 2 ginti

pererat Evangelium, a qualis fuit.

Profecto Interpretis hujus ætatem investiganti alicui verifimile forſitan fiet Caſſiodori temporibus viſiſſe, ipſumque adeo eſſe Epiphanium Scholaſticum Caſſiodori familiarem & neceſſarium. Supra memoratæ notæ videntur convenire, aliæque præterea. Græcæ linguæ parum conſultus fuit Epiphanius, oratio barbara, diſſipata, & inculta. Summa Veteris illius Interpretis barbariæ, vix mediocriſ idiomatis Græci peritia, plane nulla in evolvendis obſcurioribus ſententiis perſpicacitas; cujus ſibi conſcius difficillima quæque quali conſulto prætermiſit. Certetam abnormi licentia interpretationem hanc adminiſtravit, ut mirabile ſit; totas paginas detraxit, totas addidit, nec uſpiam exemplar affecturus eſt. Verum Hiſtoriam Tripartitam ab hoc Epiphanio ſcriptam ſi quis accurate cum vetuſta illa Origeniani in Matthæum Commentarii interpretatione conſpexerit, ſummam ſtyli diſcrepantiam, atque hanc multo illa inquinatiorẽ, & innumeris vocabulorum portentis deformiorem offenderit. Æqualis Epiphanii fuit Bellator quidam Caſſiodori ſicdem familiaris, cujus rogatu multas Græcorum ſcriptiones, nonnullas etiam Origenis Latino ſermones, pendit. Huic ſi quis Commentariorum in Matthæum interpretationem adſcriptam velit, non valde repugnabo. Nec multum adverſatur conjecturæ noſtræ Caſſiodori de hac interpretatione ſilentium, qui alias pleraſque Epiphanii & Bellatoris in libro de inſtitutione divinarum Scripturarum recenſuit; nam poſt editum hunc à Caſſiodoro libellum lucubrari ea potuit.

De septem Origenis in Matthæum Homiliis quæ habentur inter eas, quas in diversos vulgo appellant, quoniam incerti sunt Auctoris, suo loco disputabimus.

XIII. Homiliæ Origenis in Evangelium Lucae triginta novem Latina editione continen-

A tur. Interpretem sese professus est Hieronymus in Prologo ipsis prætexto, & in libro de
 scriptor. Eccles. cap. 146. Erasmus in Epistola ad Franciscum Cigalinum scripserat has al-
 terius cuiusdam esse videri, quam Origenis, sed in Censura ad libros Origenis mutavit sen-
 tentiam, & verum Auctorem agnovit. Nihilominus ita disserit: *In Catalogo tamen ita facit*
hujus operis mentionem (Hieronymus) ut magis videatur ex Didymo vertisse. Quum enim Ori-
genis mentionem reliquisset, post hunc in modum loquitur: De Spiritu Sancto Didymi, quem in Lati-
num transiuli, librum unum, in Lucam Homilias triginta novem, in Psalmos à decimo usque ad deci-
mam sextum tractatus septem, capituli monachi vitam, &c. Quibus ex verbis nihil aliud intelligi
potest, quam aut esse Hieronymi hoc opus, aut ab eo versum ex Didymo. Hoc utrum casu an studio
factum sit, nescio. At observasset Erasmus pari argumento Homiliarum duarum in Canti-
 cum auctorem revocari posse in dubium, cum in eodem Catalogi capite hæc habeat Hiero-
 nymus: *De tribus questionibus Legis Veteris, Homilias in Cantica Canticorum duas, adversus*
Helvidium. Nempe Auctoris nomen adscribere neglexit, quem aliunde satis notum esse
 sciebat. Addit Erasmus: *Dein quum in ceteris nihil habeatur erroris, hic multa sunt vel suspecta*
vel damnata. Itane vero? nihilne in libris *αὐτοῦ*, in Commentariis in Matthæum, in
 reliquis operibus habetur erroris? Mirare Lector effrahem Erasmi in Veterum expen-
 dis scriptis, & projectam temeritatem, Modestior Merlinus, errores his Homiliis ab Orige-
 nianominis amulis aspersos alleverans: quanquam & id valde incertum. Pauculas quas-
 dam particulas ex Origene in Lucam exhibet Julius Cæsar Bulengerus. Part. 2. Diatrib. 3.
 p. 158. & 222. adversus Cafaubonum, ex Catenis fortasse aliquibus deponitis.

C XIV. Eduobus & triginta Commentariorum in Johannem Tomis, novem omnino
 super sunt: primus, secundus, sextus, decimus, decimus tertius, decimus nonus, vigesimus,
 vigesimus octavus, & trigimus secundus. In Bibliothecæ Regiæ Codice hi Tomi suis
 notati numeris reperiuntur. Eos dem complectitur Tomos præter decimum, & vige-
 simum octavum memoratus liber in Bibliothecæ Bavaricæ Catalogo. At Codex Bibliothe-
 cæ Venetæ sancti Marci, licet Regi consimilis sit, nec plura habeat, à callido tamen librario
 in Tomo triginta duos distributus fuit, hæc arte lacunas & hiatus celare, & apud incautos
 dissimulare, & pro integro venditare volens. Eo fit, ut eundem hunc esse putem, qui fuit
 Diegi Hurtadi, quique simili dolo dissectus fuisse memoratur. Hanc Tomorum particio-
 nem, quam secutus est Ferrarius, falsam esse arguunt fragmenta, quæ è quarto Tomo pro-
 feruntur in quarto Philocaliæ capite, & in quinto reperiuntur Tomo Ferrarianæ Interpre-
 tationis. Similiter è sexto Tomo particulam recitat Basilus libr. de Spiritu sancto, c. 29.
 Extat illa in sexto Tomo Codicis Regiæ, in octavo vero Ferrarianæ interpretationis. Co-
 dicum porro omnium ea est similitudo inter se & congruentia, ut ex uno exemplari descri-
 ptos esse omnes pro certo habeam. Præter superiora exigua è Tomo secundo in Johan-
 nem particulam promittit Pamphilus in Apologetico, secundam criminationem confutans.
 Capite quarto Philocaliæ fragmenta adducuntur è quarto Tomo; item capite sequenti
 alia fragmenta è Præfatione quinti Tomi in idem Evangelium; cujus Præfationis aliam
 quoque portionem in caput 25. libri sexti Historiæ Eusebius inserit. Ex Origene in Johan-
 nis caput sextum lacinias quasdam exiles profert Bulengerus in Disputationibus contra
 Cafaubonum Part. 2. Diatrib. 3. pag. 251. quas cum Codices manu scripti Commentario-
 rum in id Evangelium non exhibeant, ex Catenis produsse veri absque ille non est. Denique
 inter Homilias in diversos duæ habentur in Johannem, quæ cum certum auctorem non ha-
 beant, paulo post suo loco ventilabuntur.

Unicum superest in Apostolorum Acta fragmentum Origenis, è quarta detractum Ho-
 milia, quod capiti Philocaliæ septimo Basilus & Gregorius Theologus insulserunt. In Ca-
 talogo librorum Illustrissimi Principis Domini Jacobi Marmoræ, quem inter Antiquita-
 tes Constantinopolitanas Supplemento Bibliothecæ Gesnerianæ inseruit Antonius Verde-
 rius, commemoratur Origenis Explicatio in Acta Apostolorum, & in Epistolas Pauli, de qui-
 bus nunc suo ordine agendum est.

F XV. Rufinus Heraclii impulsu viginti Tomos Commentariorum Origenis in Episto-
 lam ad Romanos Latinæ linguæ donandos suscepit: sed qua fide? sua nempe, hoc est, pes-
 sima: nam totum opus jam interpolatum, & aliquot voluminibus decurtatum ad mediam
 fere partem sese contraxisse proficitur in Præfatione ad Heraclium. Injuriam Origeni illa-
 tam facilius deprehendes, si fragmenta quædam lucubrationis hujus inserta Philocaliæ
 cum Rufiniana conversione configas. Adversus hanc audaciam merito Erasmus excan-
 descit, & falso affectam Hieronymo operis hujus interpretationem Rufino restituit. Cur
 Hieronymo tributa sit, Rufini astu & vassitie factum puto, qui ad declinandam facti invi-
 diam (male quippe audiebat Origenis nomen) & in Hieronymum, à quo sæpe Origenisimi
 caussa exagitatus fuerat, refundendam, nomen suum non apposuit, modestia factum simu-
 lans, quod malis artibus actum erat: *Verum ego, inquit, qui plus conscientia mea quam homini*
defero,

defero, etiam si addere aliqua videor, & explere quae desunt, aut brevare quae longa sunt, furari tamen A
 titulum ejus, qui fundamentum operis jecit, & construendi adificii materiam praeiit, rectum non pu-
 to. Sit sane in arbitrio legentis cum opus probaverit, operis meritum cui velit adscribere. Deinde in
 Peroratione verba haec dolose adiecit: *Ajunt enim mihi; In his quae scribis, quoniam plurima in*
eis tui operis habentur, datitulum nominis tui, & scribe: Hieronymi, verbi gratia, in Epistolam ad
Romanos, Explanatum libri. Hinc delusi bardi homines Hieronymi nomine librum pra-
 scripserunt. At vel ex eo soliditas eorum arguitur. Nam si Interpres fuisset Hieronymus,
 cur voces illas, *verbi gratia*, addidisset, quae declarant fictitium esse & ascititium id nomen,
 non legitimum? Subjungit paulo post converturum sese Clementis libros; quod a Rufino
 factum esse constat, non ab Hieronymo; tum ait: *Satisfaciam sane in eo amicis meis; dabo ti-*
tulo nomen meum, Auctoris nihilominus vocabulo permanente: nam Hieronymi ne putetur, Clemens
scribitur: Hieronymi nempe, cujus nomen adscriptum supra fuxit. Eadem versutia usum B
 esse non semel Rufinum jam supra notavimus. In Prologo Homiliarum in Josue senten-
 tias Hieronymi & stylum referre conatus est. In Praefatione ad libros *αὐτῶν* nomen su-
 um celavit. Ita occultando, Origenismo, & traducendo Hieronymo fucum vulgo facie-
 bat. Minime itaque assentior Erasmo, mangoni hujus librarios insimulanti, & ad emtores
 alliciendos praetextum ab iis Hieronymi nomen censenti. Praeter contractam illam & trun-
 catam Rufini interpretationem habemus Tomi primi portionem in Apologia Pamphili;
 longe vero ampliotam capite Philocaliae 24. Aliud quoque è Tomo nono fragmentum nobis
 offert caput ejusdem Philocaliae nonum. Exiguam denique particulam ex eodem Opere
 subministrat alio Apologiae loco Pamphilus. Tomum vero, unde translata est, non notavit. C
 Atque haec cum legitimum horum Commentariorum Actorem Adamantium esse clatissi-
 me demonstrant, non dubitavit tamen novitius quidam scriptor Heterodoxus hoc ipsos in
 supposititiorum Origenis scriptorum seriem conjicere; à Gulielmo Perkinso delusus, qui
 eos male quidem à Rufino conversos scripsit, quod verissimum est; Origeni vero falso esse
 tributos nequitiam cogitavit.

Brevem libri tertii in Epistolam ad Colossenses laciniam, & alias libri in Epistolam ad
 Titum nonnullas Apologetico suo Pamphilus insulit. Hieronymus in Epistola ad Mine-
 rium & Alexandrum fragmentum affert è tertio volumine *ἡγῶν* Origenis in primam
 ad Thessalonicenses. Ex Homiliis in Epistolam ad Ebraeos paucula quaedam descripti
 Eusebius libr. 6. Histor. cap. 25. Indidem nonnulla affert Pamphilus diversis Apologetici
 sui locis.

Multa praeterea è variis Origenis lucubrationibus fragmenta Catenae subministrant; sed
 neque locos unde illa petita sunt, indicant; nec certa est Catenarum fides, ut monuimus
 alibi. Quapropter fragmentorum quae ex iis profecta sunt, nullam hic habendam rationem
 duximus. Ex iis autem excerptae sunt multae Origenis in varios Scripturae libros *ἡγῶν*,
 quae in Varicanae Bibliothecae Catalogis commemorantur.

SECTIO QUARTA.

DE ORIGENIS TETRAPLIS, HEXAPLIS, ET OCTAPLIS.

I. Proponitur Epiphani sententia de Origenis Tetraplis, Hexaplis, & Octaplis. II.
 Asseritur propositus duarum Ebraicarum columnarum in Hexaplis, & Octaplis situs.
 III. Queritur, quare in Tetraplis, Hexaplis, & Octaplis Theodotionem Symmachus
 praecesserit. IV. Investigatur mens Eusebii de Tetraplis, Hexaplis, & Octaplis. V.
 Unum & idem opus fuerunt Hexapla, & Octapla. VI. Ex superioribus recentiorum
 multorum errores arguuntur. VII. Editionem Interpretum Septuaginta, quae in Hexa-
 plis habebatur, asteriscis, obelis, lemniscis, & hypolemniscis Origenes distinxit. Ei praeterea
 quae erat in Tetraplis Scholia adiecit. VIII. Editionem *ἡ* Hexaplis intextam emenda-
 runt Eusebius, & Pamphilus, & primi seorsum vulgaverunt. Inde triplex illo tempore
 editio *τῶν*, Origeniana, Eusebiana, & *τῶν*. IX. Eadem circiter tempestate *τῶν*
 resarciit Lucianus, resarciit & Hesychius. Hinc quintuplex *τῶν* editio. X. Suas quoque
 editiones asteriscis, & obelis discriminarunt Lucianus, & Hesychius; ut & suam
τῶν interpretationem Hieronymus. Inquinatae sunt & vitiate hodiernae omnes *τῶν*
 editiones.